

Global Bar – Världen bortom 2030: **Demokratin på fallrepet?**

Demokratin är på tillbakagång. Runt om i världen – även i EU – växer sig de totalitära krafterna allt starkare. Av det samlade biståndet går en stor del till demokratiinsatser, men också hos traditionellt stora mottagare av svenskt bistånd (som t ex Tanzania) går demokratiutvecklingen bakåt. Hur kommer det sig att våra insatser inte leder till ökad demokrati? Hur ska vi förstå utvecklingen och framför allt – hur kan demokratin göras mer attraktiv, både i Sverige och i de länder dit det svenska biståndet går? Problemen vet vi, men vilka är lösningarna?

Det här är en sammanfattande artikel kring diskussionen från det andra av fyra Global Bar-samtal kring biståndets framtidsfrågor. Syftet är att spegla och ge en bild av en del av de diskussioner och frågeställningar som är aktuella just nu.

Utgångspunkten för denna granskning har varit hur biståndet förändras i och med inträdet av nya aktörer. Det som anges här nedan är inte nödvändigtvis Global Reportings ståndpunkt, utan en sammanfattning av den diskussion som pågår.

Vilka är våra lösningar?

De senaste åren har en mängd artiklar och böcker publicerats kring demokratiutvecklingen. Vi vet vilka problemen är, men vilka är våra lösningar:

- Hur gör vi demokratin mer attraktiv?
- Var finns våra visioner, i Sverige och i världen?
- Vad kan vi lära av platser och länder där delaktigheten ökar och där demokratin faktiskt stärkts, (t ex i Västafrika)?
- Vilka bra exempel har vi från biståndet och från demokratiarbetet här som vi kan sprida vidare?
- Vi är bra på att prata om hoten mot demokratin, men hur ser demokratins "storytelling" ut? Räcker det med att förmedla fakta, eller krävs det något mer? Vad då i så fall?

Färre engagerar sig partipolitiskt

Inte minst här i Sverige ser vi en tydlig tendens över hur allt färre är beredda att engagera sig politiskt: antalet förtroendevalda minskar, många partier har problem att hitta personer som vill sitta i nämnder och styrelser. Samtidigt ser vi hur hoten, både faktiska och de på sociala medier, ökar mot förtroendevalda. Detta är också något som lyfts fram i den rapport om demokratin som FOI publicerade sommaren 2018. Flera av dessa frågor lyftes också fram i demokratiutredningen (2014) <https://demokratiutredningen.files.wordpress.com/2016/01/lc3a5t-fler-forma-framtiden-kort-sammanfattning.pdf>

Hos många finns en upplevelse – eller bild – av marginalisering, att "eliten" styr och att människor inte har något inflytande. Men är bilden verkligen sann? Och om den stämmer – hur mycket är i så fall självförvållat? Kan man verkligen förvänta sig att samhället ska lyssna på en, utan att man själv engagerar sig?

Om alla säger "ingen lyssnar på människor som jag" så kanske man har för höga förväntningar på vad andra ska göra för att lösa ens egna problem. Är det så att demo-

kratin blivit ett klagoinstitut, något fast och stationärt, en upplevd institution och att människor därför förväntar sig att demokratin ska göra saker åt dem?

I studier kring demokratiutvecklingen i världen talas ofta om shrinking space, att utrym- met för demokratis utövare minskar. Organisationer som Freedom House mäter också demokratin i världen över åren och 2017 såg man en tydlig tendens till nedgång i poli- tiska rättigheter och medborgerliga friheter. Att det demokratiska utrymmet krymper i många av världens länder är alltså sant.

Men hur förändras människors syn på hur viktig de själva upplever demokratin? Tycker vi att demokrati är viktigt? I studien Americas Report tillfrågas människor i Karibien, Nord- Sydamerika vartannat år (sedan 2004) om hur de ser på demokratin. Den fråga som ställs är följande:

ING4. Changing the subject again, democracy may have problems, but it is better than any other form of government. To what extent do you agree or disagree with this state- ment?

Av studien framgår att stödet varit relativt stabilt kring 67 procent för att i den senaste undersökningen (2016–17) minska till 57 procent. www.vanderbilt.edu/lapop/ab2016/AB2016-17_Comparative_Report_English_V2_FINAL_090117_W.pdf

I en annan studie från Pew Research Center www.pewglobal.org/2017/10/16/many-unhappy-with-current-political-system/ framgår att människor runt om i världen är ge- nerellt ganska missnöjda med hur deras länders demokratiska system fungerar: Enbart 46 procent svarade att de var mycket eller ganska nöjda med hur deras demokratiska system fungerade.

Samtidigt som demokratin eroderas fortsätter människors livsvillkor att förbättras världen över. Vi får alltså en globalt sätt bättre situation vad gäller hälsa och utbildning, men en försämrad situation när det gäller människors rättigheter. Hur kommer det sig?

Tidigare fanns det en bild, inte minst när det gällde Kina, om att den ekonomiska utveck- lingen och människors förbättrade materiella tillvaro också skulle leda till ökade krav på yttrandefrihet och politiska reformer. Men de senaste årens utveckling visar att det samband mellan dessa två som många tog för givet kanske inte alls finns. I Kina har den lilla demokratiska öppning som funnits mer eller mindre stängts och länder som Tanzania och Rwanda sneglar idag allt mer på Singapore och Kina. Det är där deras förebilder finns, inte i Sverige eller i Storbritannien. För dem känns inte demokratin särskilt attraktiv längre. I vissa länder ses dessutom inte europeiskt stöd till demokratisk utveckling nödvändigtvis som något positivt. Det kan istället ses som en handling av en ideologisk fiende, ”utländ- ska agenter”, i de länder som använder detta som en officiell term.

Är det till och med så att den liberala demokratin riskerar att bli en parantes i vår glo- bala utveckling?

Demokratins grunder är inte så starka som vi tror

Vi kan inte längre lita på det internationella systemet som skapades efter andra världskriget för att skydda den demokratiska utvecklingen och de mänskliga rättigheterna. Nedmonteringen av demokratin har gått obehagligt snabbt i EU-länder som Polen och Ungern. Legitimiteten hos internationella institutioner som internationella brottsmålsdomstolen ICC utmanas av allt fler länder.

Följderna efter den arabiska våren visade också att givarländerna inte hade några fungerande modeller att stödja de nya demokratierna. Tvärtom så behöver stödet till civilsamhället och de nationella institutionerna stärkas än mer efter demokratins första, entusiastiska genombrott då den är som mest sårbar de kommande åren.

I takt med att det demokratiska utrymmet minskar är det avgörande att länder som Sverige vågar ta upp kampen mot antidemokratiska aktörer och tydligt står upp för demokratiska värderingar, inte minst som ett stöd till de demokratiaktivister som ofta verkar under stor fara.

Ökad polarisering

En annan trend är en ökad polarisering inom länder och samhällen. Klyftan ökar när det gäller åsikter och hur man röstar mellan olika grupper: mellan unga och gamla, mellan män och kvinnor, mellan stad och landsbygd.

Samtidigt blir den aggressiva och många gånger hotfulla ton som etablerat sig på sociala medier allt mer normgivande i det politiska "samtalet" (som snart inte längre är ett samtal). I situationer som denna minskar möjligheten till konsensus: polariseringen ökar och allt mer fokus hamnar på religion och etnicitet, vilket gör försoningsprocesser än svårare.

Kampen mot korruption har dessutom i flera länder (inte minst i Kina) blivit en förvändning för att slå ned på demokratiaktivister. Resultatet blir ett slags selektivt anti-korruptionsarbete där några straffas och andra använder kampen mot korruption för att befästa sin egen makt.

En stor del av polariseringen handlar om flyktingfrågan – och hur flyktingarna ska stoppas från att komma till oss. Avhumanisering går snabbt, återhumanisering betydligt långsammare.

I detta hårdnande klimat har den många gånger långsamma och krångliga demokratiska processen svårt att hävda sig. Kanske är det lättare att få till försoning i en konflikt som är ideologisk snarare än identitetsbaserad?

Sociala medier ökar passiviseringen

Det har aldrig varit lättare än nu att protestera mot något. På nätet finns namninsamlingar med auto-ifyll och vid varje beslut som ogillas av någon grupp kommer tusentals, mer eller mindre identiska protestbrev.

Samtidigt som utvecklingen när det gäller sociala medier gjort det lättare att göra sin röst hörd, har den också bidragit till att passivisera människor, eftersom allt fler numera nöjer sig med att göra tummen upp (eller uttrycka ilska mot något eller någon). Enklare och kortare budskap tillsammans med mängden av budskap och kampanjer gör att få hinner – eller orkar – engagera sig på riktigt. Istället dyker nya frågor upp för att därefter försvinna med blixstens hastighet och ersättas av återigen nya. Här är skillnaden slående mot tidigare års proteströrelser (t ex Vietnamrörelsen) som långsamt växte och som engagerade människor under en serie år.

Men av de hundra som skriver under en digital namninsamling är det få som skulle bemöda sig att komma till en demonstration kring samma fråga. I förlängningen riskerar namninsamlingsaktivismen att bli ett hot mot demokratin – medan andra ger sig ut med hatet som det bästa verktyget. Samtidigt – och det kan verka paradoxalt – så måste de som arbetar för demokrati också bli starkare på sociala medier där hatet och antidemokratiska krafter nu dominerar.

Är investeringar i Internetsäkerhet det bästa sättet för att stärka och skydda demokratin? Kan en grupp MR-aktivister, tränade i ”cyberkrigföring” bekämpa en hel armé av internetroll, eller kommer trollen som inte har något ansvar för att verifiera det de säger, alltid ha ett övertag?

En överdriven tro på fakta

De senaste åren har det varit ett starkt fokus på fakta. Med inspiration från Hans Rosling har vi byggt oss en bild av att bara människor har kunskapen så kommer de också att agera rationellt och förnuftigt. Tyvärr har det inte blivit så. Det räcker inte med fakta. Fakta är bara en beståndsdel, och vi har skaffat oss en övertro på fakta.

Kan företagen rädda demokratin?

Om demokratin och arbetet för de mänskliga rättigheterna är på tillbakagång i många länder så ökar engagemanget för en långsiktigt hållbar utveckling inom många företag.

Det faktum att näringsliv och företag samarbetar i Sverige visar att det går att samarbeta, trots olika ingångsvärden, och därför är detta kanske också en viktig demonstrationsaspekt som visar att det finns en framkomlig väg.

När utrymmet stängs för civilsamhället kanske vägen istället öppnas genom det privata näringslivet för att diskutera frågor eftersom företag ofta inte upplevs lika "farliga" som aktivister.

Fånga upp kraften hos unga

Det finns en tydlig skillnad mellan hur unga och äldre ser på utvecklingen. I Global Shapers study från 2017 framgår det återigen att unga under 30 (som utgör mer än hälften av världens befolkning) ser miljö och klimat som den viktigaste frågan http://shapers-survey.org/static/data/WEF_GSC_Annual_Survey_2017.pdf Samtidigt konstaterar studien att de unga upplever att världens beslutsfattare inte lyssnar på dem.

Samtidigt är biståndet dåligt på att fånga upp kraften och engagemanget hos unga. Byråkratin är tungrodd och de formalistiska kraven svåra att hantera för nystartade organisationer. Att få jobb inom biståndet kräver numera stora akademiska meriter, något som i praktiken stänger ute alla som har praktiskt yrkesmässig inriktning. Men vad händer med engagemanget om det viktigaste kriteriet för att få ett jobb är att kunna göra en perfekt LFA-analys?

Vad kan vi lära av de positiva exemplen?

Även om demokratin över lag går bakåt så finns det positiva exempel på där utvecklingen idag går åt rätt håll. Burkina Faso är ett av dessa länder. Den oväntat positiva demokratiseringen i Etiopien och fredsavtalet mellan Eritrea och Etiopien ett annat. Men även om de positiva exemplen på nationell och internationell nivå just nu är få så händer det viktiga saker på lokal nivå som vi ofta inte förmår fånga upp.

Hur skapar vi berättelserna?

Organisationer och aktörer som arbetar med demokrati och mänskliga rättigheter tar ofta det de gör för givet och att alla automatiskt "köper" deras världsbild. Men kanske behöver vi anstränga oss lite mer med att förklara vilka värden som är viktiga, hur det förhåller sig och varför demokratin behövs. Kanske har vi tagit den enkla vägen, gått in i våra egna moduler och vår egen bubbla av likasinnade. Istället kanske vi borde fråga oss: hur skulle demokratin egna berättelser kunna se ut?

Vägar framåt

Det finns förstås inga enkla lösningar på hur demokratin ska kunna stärkas, men för alla som arbetar med demokratifrågor, konkret i biståndet, finns nedan några handfasta punkter som kan hjälpa till:

- Vilka är förändringsaktörerna? Identifiera dem, sök samarbete utanför traditionella ramar och med andra aktörer än de förväntade.
- Fånga upp kraften hos världens unga! Alltför många organisationer domineras av äldre som har svårt att få kontakt med, och kanske också släppa in, unga personer i sin verksamhet. Men bland världens unga finns ett starkt engagemang för framtidsfrågor som vi behöver bli bättre på att ta till vara.
- Säg inte direkt nej till det andra tycker är viktigt – var positiv, så bidrar du till en dialog och ett samtal.
- Var strategisk, satsa din tid och din kraft på det som kan leda framåt. Att fastna i oändliga diskussioner med internettroll leder ingen vart. Ägna inte din kraft åt det du kommer att misslyckas med.
- Det räcker inte med sociala medier. Sluta twittra, åk ut och träffa människor.
- Fokusera inte på vad vi själva gör, utan lyssna på vad andra har att säga.
- Tro inte att fakta talar för sig själv. Utan berättelsen lyfter inte samtalet.
- Ansträng dig lite mer med att förklara och övertyga. Det är lätt att själv ta saker för givet.

David Isaksson med hjälp av Alona Melnyk

Global Bar – Världen bortom 2030

Global Bar är Sveriges ledande diskussions- och samtalsarena för globala frågor. I över femton år har vi diskuterat bistånd och global utveckling under medverkan från de flesta av Sveriges mest namnkunniga personer.

Situationen i världen är mer komplicerad än på mycket längre. Å ena sidan har vi en i grunden positiv utveckling där fattigdomen minskar, människor lever längre och fler barn får möjlighet att gå i skolan alltmedan ekonomin växer i de flesta av världens länder. Samtidigt ökar klyftorna. Fler människor är på flykt än någonsin tidigare, demokratin och yttrandefriheten är på tillbakagång och den globala uppvärmningen hänger som ett hot över oss alla.

En stor del av diskussionen idag handlar om Agenda 2030, men faktum är att det bara återstår ett drygt tiotal år tills målen ska vara uppfyllda. Kommer det att gå och vad händer sen?

Hösten 2016 gav vi ut boken "Världen – en bruksanvisning" där flera av Sveriges mest namnkunniga personer diskuterade den globala utvecklingen. Nu tar vi diskussionen ett steg längre genom att inleda ett samtal kring de globala utvecklingsfrågorna bortom år 2030.

Läs mer på www.globalbar.se

